

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury
Czech Technical University, Faculty of Architecture

Ing. arch. Jan Jehlík

BEZPEČÍ, KOMUNIKACE, REPREZENTACE

základní funkce sídla

SAFETY, COMMUNICATION, REPRESENTATION

basic functions of the settlement

SOUHRN

Stavíme nehodnotná sídla. Sídla navrhují architekti, respektive urbanisté. Cílem dnešních urbanistů je funkční systém, metoda je více deduktivní. Cílem dnešních architektů je krásný objekt, metoda je více induktivní. Došlo k odtržení urbanismu od architektury, urbanistů od architektů. Prostředí je ale kontinuem a výseky z něho jsou předmětem navrhování. Při „odluce“ bylo opuštěno společné téma: „stavba sídla“. Stavba sídla je tvořena *Hmotou, Prostorem a Ději*, respektive jejich vztahy. Není tvořena funkčními plochami, infrastrukturou a sociální skladbou. V rámci podstaty sídla jsou tzv. funkce proměnnou a prostor konstantou. Pojem funkce lze vykládat jako „účel“ nebo jako „vztah“. Funkce sídla je *vztahem* mezi potřebami obyvatel a projevy prostředí. Proč a z jakých potřeb vzniká (roste a proměňuje se) sídlo? Jaké jsou základní funkce procházející kontinuem lidského prostředí? „*Bezpečí, Komunikace, Reprezentace*“ jako funkce dynamické ale stabilní. Jako otázky pro každý okamžik, pro každou lidskou entitu, pro každé místo. Vycházejí ze základních potřeb člověka i společenství, v prostoru i času. Je pro ně charakteristická vzájemná prostupnost, relace a prolínání. Nejedná se o momentální stav bytí, ale o interpretaci *společného vědomí*. Nejde o fyzický projev, ale o výchozí představu, která má být zhmotněna. Nezáleží na měřítku úkolu, ale na schopnosti obsáhnout téma a místo. Funkce zde netvoří lineární vztahy ale všesměrnou kombinační mřížku. Bezpečí jako srozumitelné, uchopitelné, mentálně obsáhnutelné prostředí. Komunikace jako vědomí společného, jako propojení a bohatství vztahů. Reprezentace jako sdílená hodnota, podstata, symbol, vize.

SUMMARY

We build settlements with low value. The cities and villages are designed by architects and urban designers. The goal of urban designers of today is a functional system, and the method is more deductive. The goal of architects of today is a beautiful object, the method is more inductive. There is still a separation between urban design and architecture, between urban designers and architects. But the urban space is a continuum, and its segments are the object of an architectural design. By the „separation“ between architecture and urban design the common theme „the building of the city“ was abandoned. The fabric of the city is created from *Matter, Space and Activity*, made of the relationships of these entities. The fabric of the city is not constructed by functional areas, by infrastructure nor social structure. Within the framework of the substance of the city, the functions are parametric and the space is stable. The term „function“ can be interpreted as the „purpose“ or the „relationship“. I understand the function of a settlement as the relationship between the needs of the inhabitants and the manifestations of the urban space. What are the sources and influences of the rise, grow and transfigure of the city? What are the basic functions contained in the continuum of the human space? „*Safety, Communication, Representation*“ are here as functions dynamic, but stable. They are here as the questions to solve for each human entity, for each place. They result from the basic needs of the human being and of the community, within the space and time. They are characterized by mutual penetrability, relation and inoculation. It is not the momentary state of being, it is the interpretation of the *common consciousness*. Important is not the physical manifestation, but the authentic notion, which is to be materialised. It is not depending on the scale of the commission, but on the ability to embrace the theme and the space. Here, the functions are not building the linear relationships, but omnidirectional, combinational lattice, the spatial grid. The *Safety* as the intelligible, seizable, mentally comprehensible space. The *Communication* as the sense of common, as the interconnection and the richness of relationships. The *Representation* as shared value, substance, symbol, vision.

KLÍČOVÁ SLOVA

Architektura

Urbanismus

Stavba sídla

Hmota

Prostor

Děje

Stabilní

Účel

Vztah

Kontinuum

Prostředí

Potřeby

Funkce

Bezpečí

Komunikace

Reprezentace

Prostupnost

Společné vědomí

KEYWORDS

Architecture
Urban design
Settlement building
Matter (mass)
Space
Activity (events)
Stable
Purpose
Relation
Continuum
Environment
Needs
Function
Safety
Communication
Representation
Penetrability
Shared consciousness

OBSAH

1. Úvod
2. Habilitační přednáška (komentované aforismy)
3. Závěr

ÚVOD

Podstatou vztahu obou částí mé habilitační práce je zkoumání vztahů *hmota – prostor, architektura – urbanismus, technika (řemeslo) - umění (tvorba)*. Nerozlišuji mezi architekturou a urbanismem, i územní plánování považuji za architekturu. Považuji schopnost architekta orientovat se ve všech měřítcích za základní podmínku této profese. Jde prvotně o organizování prostoru, o schopnost pochopit význam místa, rozsah a povahu vztahů v tom místě (individuální charakter) a hlavně jde o to vytvořit původní návrh. Původní znamená vždy „nový“. Nový ve smyslu „tady a teď“, ve smyslu čerstvého a „neupatlaného“ (ať již formální technikou, reprodukcemi minulého nebo svévolnými gesty). Je nanejvýš důležité nezaměňovat techniku provádění té dané zakázky (dům – plán) za vlastní návrh. Technika je řemeslem a tudíž samozřejmou podmínkou. Je jednou ze schopností architekta zorganizovat tým pro takové provedení zakázky – jde vždy o týmovou práci. Ale vlastní návrh je vždy individuálním hluboce osobním výkonem. Není to to, co „vyjde“ (i ze sebedokonalejších analýz), ale to, co lze objevit (nalézt v sobě). Teprve v tomto „souboji“ se každému ukáže, zda je architekt či ne. A nejde samozřejmě o originalitu, ale o poctivost. O úsilí korunované často kostrbatým výsledkem. O absenci strachu z chyb či nepovedeného efektu.

Ve svých pracích usiluji o „nalezení domu“ (domů, města či krajiny), který mám za úkol navrhnout. Jakoby na tom místě již byl, jen jej objevit. Zadáni klienta považuji za nosné, ale klíčovým je pro mě místo a nejen to, je to „místo v čase“. Nejde až tak o rozumovou spekulaci, ale o pochopení a hledání, co by „tady“ mělo vyrůst. O „vidění“ toho domu a následné zformování do reality. Spolupracuje přitom „celý člověk“. Samozřejmě včetně vzdělání a rozumu. Nicméně, každému opravdovému architektovi je znám ten stav „tvoření zevnitř“, tedy jistý vhled, jistá magie. Jen je v tomto racionalistickém a pseudovědeckém ovzduší postsocialismu nevhodné o tom osobně hovořit. Je to škoda, protože zde se teprve otvírá cesta k řešení mnoha zatuhlostí v našem oboru. Teprve s takovým poznáváním je architekt, urbanista, plánovač schopen opravdu pomoci světu. Teprve tímto plným přiznáním se architekt vrací naplno do své profese a nepřiživuje se amatérsky na profesích jiných (stavařina, sociologie, geografie, ekonomie apod.).

Níže uvedený text byl přednesen před Vědeckou měleckou radou Fakulty architektury ČVUT dne 21.1. 2010 jako součást obhajoby habilitační práce. Text je principiálně extraktem habilitační práce a věnuje se dle mého vědomí originální myšlence o *Bezpečí, Komunikaci a Reprezentaci* jako základních funkcích sídla.

HABILITAČNÍ PŘEDNÁŠKA (komentované aforismy)

1. Stavíme nehodnotná sídla

Od 70. let minulého století se architektonická a obytná kvalita českých sídel zhoršuje navzdory proklamovaným cílům a reglementovaným normativům (hygienu, zeleň, vybavenost apod.), mnohdy se zdá, že právě kvůli oněm cílům a normativům.

2. Sídla navrhuji architekti, respektive urbanisté

Všechny základní atributy urbánních struktur a částí sídel za posledních 50 let projektovali architekti. Navzdory mnoha omezením, koncepční část projektů vždy vycházela ze schopností a vnitřních limitů autorů.

3. Urbanisté si vytyčují jiné cíle a metody než architekti

Je příznačné, že během tohoto období se tzv. urbanisté vydělili z „kmene“ architektů jako samostatný obor nalézající svůj důvod bytí spíše v oblasti územního plánování na jedné straně a formálních „hmotových“ kompozic na druhé straně.

4. Cílem urbanistů je funkční systém, metoda je více deduktivní

Nosným tématem se staly objektivizované systémy (doprava, ÚSES apod.) a funkční struktury (viz např. pojem „zonální struktury“) s víceméně pozitivistickou vírou ve vědecko - technickou podstatu plánování a stavění měst. Detail (např. architektura domu či ulice) měl být podržet obecným zásadám (viz například omezující a nivelující vliv Obecně technických požadavků na výstavbu - OTP).

5. Cílem architektů je krásný objekt, metoda je více induktivní

Architekti přijali roli „tvůrců objektů“ na místech „přidělených“ ve výše uvedených systémech a schématech. Uvěřili v „moderní paradigma“, kdy domy jsou solitery umně postavené v inženýrsky dokonalé „krajině“. Jali se věnovat formální originalitě vlastních objektů více než dotváření prostředí sídla.

6. Došlo k odtržení urbanismu od architektury, urbanistů od architektů

Obě skupiny se vzájemně začaly považovat za „specialisty“, jedna skupina postupně ztrácela schopnosti té druhé – urbanisté se velmi často rekrutovali (již od školy) z těch, co neumějí vyprojektovat kvalitní dům, architekti se soustředili na strukturu domu a její vyznění jako víceméně nezávislého uměleckého díla.

7. **Prostředí** je ale kontinuem a výseky z něho jsou předmětem navrhování

Výše uvedené odtržení je o to větším paradoxem, že je po věky zřejmé, že prostředí sídel i krajiny je kontinuální prostor a otázkou je jen, v jakém měřítku tento prostor nahlížíme. Nelze jej rozříznout do dvou nespojitých světů – světa celku a světa detailu. Úkolem je vždy nějaký výsek z celku a záleží jen na zadání, jak velký bude. Ale vždy to bude část, ne celek sám.

8. Při „odlucce“ bylo opuštěno společné téma: „**stavba sídla**“

Při uvedených tendencích došlo k tomu, k čemu dojít muselo: nůžky architektury jako jediné svébytné nauky se rozevřely do dvou rozcházejících se světů. A mezi těmito světy zůstalo opuštěné téma „stavby měst“. Urbanisté na toto téma nahlíželi jako na „stavbu funkčních systémů“ a architekti jako na „okolí stavby jednotlivých domů“.

9. Stavba sídla je tvořena **hmotou, prostorem a ději**, respektive jejich vztahy

Sídlo není opravdu ničím jiným než „stavbou“, uceleným dílem kontinua, ve spektru od domu přes soubor domů a vesnici až městu, bez jakékoliv dělicí čáry. Samozřejmě, s jasnými specifiky náležící každému typu zadání. A princip každé stavby je dán množstvím, pozicí a charakterem hmoty, prostoru a dějů v té „stavbě“ probíhajícím.

10. Není tvořena funkčními plochami, infrastrukturou a sociální skladbou

Je zřejmé, že sídlo je v první řadě dáno společenstvím, jeho nároky a možnostmi. Je zřejmé, že kvalitní a široká nabídka infrastruktury významně ovlivní poptávku. Je zřejmé, že rozumně rozvržená vybavenost a regulované limity umožní vznik dobrého obytného prostředí. Je ale také zřejmé, že každé známé kvalitní sídlo se projevuje jako poučené, rozumné a vědomé, uspořádání hmoty a prostoru odrážejícími děje v nich probíhající.

11. Je třeba odlišovat **stabilní od přechodného**, pevné od plynoucího, příčinu a následek

Hmotná struktura sídla je oním „věčným“ (věčným obtiskem všech jevů své doby), funkce prostorů a objektů (lépe „využití“) se stále proměňují. Pokud vezmeme proměnné jako řídicí faktor, je velmi obtížné, ba nemožné, v rozsahu přírodního společenství nalézt úplnou množinu kombinací, navíc variováných v těžce předpokladatelných impulsech a frekvencích. Lze to jen v rovině hypotetických předpokladů a s odpovídajícími nástroji (např. přírodních věd), což zatímní urbanismus zřejmě neovládá. I tak jde o riskantní postup, výsledky jehož (primitivního) užití jsou současná česká sídla.

12. V rámci podstaty sídla jsou tzv. funkce proměnnou a **prostor konstantou**

Vztah mezi funkcí a prostorem či hmotou samozřejmě existuje. Sídlo (stejně jako dům) je formováno či stavěno na základě užitku a rozumných vazeb jednotlivostí a celku. Účelem však není jen každodenní využití v rovině fyzických činností a vazbami jen fungující technická a dopravní infrastruktura. Využití se mění infrastruktura podléhá civilizačnímu vývoji a sídla? Zcela jistě existují formující vlivy, které přenášejí kvalitu sídla i přes změny dočasných znalostí a požadavků. A naopak - prostorové uspořádání místa a sídla významně ovlivňuje naše bytí v něm, bytí „vnitřní“ i „vnější“.

13. Pojem funkce lze vykládat jako „**účel**“ (jednosměrnost) nebo jako „**vztah**“ (vícesměrnost)

Výklad či význam slova „funkce“ v urbanismu by zasluhoval hlubší zkoumání. Pokud je vyložíme jako „účel“, jedná se více o určení významu, přiřazení hodnoty, jde více o rozhodnutí a chtění. Pokud je vyložíme jako „vztah“, jedná se více o vzájemnou vazbu mezi dvěma elementy, respektive o otázku po kvalitě a intenzitě.

14. Základní funkce sídla v pojetí funkcionalismu („bydlení, práce, rekreace“) jsou *účelem* a jsou statické (snaha o definitivní „status quo“)

V tomto případě není záměrem ptát se na hybné síly vzniku dobrého prostředí, ale spíše uspořádat každodenní lidské aktivity do jasně vymezených pojmových kategorií. Jedná se proto více o projekci záměru než o hledání příčin.

15. Nepopisují vztahy mezi stavem a dějem v celém **kontinuu prostředí**

Asi největší slabinou uvedeného pojetí je hrubost takové matrice, až urážlivá schematizace lidského žití, vhodná právě jen pro direktivní způsob řízení společnosti. Kromě toho se již dlouho ukazuje, jak se tyto tzv. funkce vzájemně mísí a lze předpokládat, že pro 21. století bude toto stále čtenější a hlubší mísení a prolínání znakem charakteristickým.

16. Funkce sídla je více **vztahem** mezi potřebami jeho obyvatel a projevy jeho prostředí

A tento vztah je obousměrný, respektive příčinná závislost je obousměrná. Zkoumání potřeb společenství a hledání cest k jejich nsplňování je stejně důležité jako zkoumání vlivu fyzického prostředí sídla na chování jednotlivců, skupin i celých společenství.

17. Základními potřebami nejsou (jen) bydlení, práce a rekreace (a vůbec ne doprava)

Potřeby úkrytu, obživy a odpočinku jsou víceméně společné pro všechny živočichy ale pro formování lidského společenství a jeho sídla je takové formulování předpokladů nedostatečné. Sídlo je mnohem více než součet (lidských) jednotlivců či (stavebních) objektů. Je výsledkem nekonečného množství interakcí mezi hmotou sídla a energií lidského myšlení a konání.

18. Proč a z jakých **potřeb** vzniká (roste a proměňuje se) sídlo?

Sídlo je fyzickým (relativně hmotným i nehmotným) projevem společenství a důvody jeho vzniku jsou víceméně totožné s důvody vzniku společenství, prvotně komunity. Ptát se po těchto důvodech znamená hledat podstatu vznikání i zanikání sídel v celém lidském věku. .

19. Jaké jsou základní **funkce** (vztahy) procházející kontinuem lidského prostředí?

Pokud hledáme iniciační momenty vzniku, růstu i zániku něčeho tak mnohohrstevnatého a v různých místech různého, je třeba se nořit k elementárním potřebám, k potřebám více psychickým než fyzickým, více bytostným než přechodným, více mnohoznačným než jednoznačným.

20. „**Bezpečí, Komunikace, Reprezentace**“ jako funkce dynamické ale stabilní

*Po věky člověk a lidské společenství zhmotňuje bytostnou potřebu bezpečí, ať již ve formě přístřeší nebo sídliště, bytostnou potřebu komunikace, ať již ve formě společného stolu či centrálního prostoru obce, bytostnou potřebu reprezentace, ať již ve formě ornamentu či duchovní stavby. **Bezpečí** jako: ochrana - soukromé - uzavřené, **komunikace** jako: sdílení - veřejné – otevřené, **reprezentace** jako: identifikace - symbolické - „všesměrné“. Přičemž v každé kategorii jsou obsaženy i kategorie druhé*

21. Jsou **otázky** pro každý okamžik, pro každou lidskou entitu, pro každé místo

Pokud architekt formuje budoucí prostředí, měl by se umět ptát co nejpřesněji, z čeho se to prostředí rodí, co jsou hybné momenty takového zrodu. Je to o to obtížnější, oč jde hlouběji k podstatě oněch momentů, je to ale nutné, protože tím jde současně hlouběji ke stabilitě navrhovaného prostředí.

22. Vycházejí ze základních potřeb člověka i společnosti, **v kontinuu prostoru i času**

Otázky po bezpečí, komunikaci či reprezentaci jsou otázkami nezávislými na době či místě, nezávislými na velikosti či kultuře společenství. Dá se říci, že tyto psychologické potřeby jsou vždy podnětem pro formování „umělého“ (stavěného či budovaného) prostředí.

23. Je pro ně charakteristická vzájemná **prostupnost** (přirozená „polyfunkčnost“), relace a prolínání (volba palety)

Všechny tři funkce propojuje fenomén identifikace - ztotožnění s konkrétním prostředím. To ovšem neznamená, že jasná identifikace je a priori nezbytnou podmínkou pro kvalitní prostředí. Nicméně způsob „čtení“ místa skrze proporce na „paletě“ bezpečí – komunikace - reprezentace umožňuje základní pochopení jeho identity. Je vstupem do jemnějších vrstev „čtení“ a navrhování (proporce, měřítko, míra uzavřenosti atp.)

24. Nejedná se o momentální stav bytí, ale o interpretaci „**společného**“ **vědomí**

Oproti jednoznačnému a omezenému určení, kdy a kde bydlím, pracuji či se rekreuji, jsou uvedené základní funkce položeny mnohem více v rovině pocitů, stavů a tendencí. Tedy v rovině psychických odrazů vnitřního i vnějšího prostředí. V obecnějším a hlubším smyslu jde o stavy vědomí. Je zřejmé, že pokud vnější prostředí (zde prostředí sídla) je schopno výše uvedené stavy

ovlivnit, je třeba se při jeho navrhování ptát, jaká je relace, vztah či funkce těchto fenoménů.

25. Nejde *a priori* o fyzický projev, ale o výchozí **představu**, která má být zhmotněna

Za uvedenými základními funkcemi si nelze představit konkrétní příklady řešení (jakkoliv v archetypální rovině naopak ano), pokud jde o co nejpřesnější vyjádření míry a proporcí funkcí ve vztahu k záměru. Zjednodušeně řečeno, například centrum obsahuje mnohem více „reprezentace“ a „komunikace“ než „bezpečí“, jakkoliv takto vulgárně nelze uvedenou teorii uplatňovat. Protože jde stále o architekturu, tedy primárně o individuální tvorbu, je volba spíše v rovině vnitřního uvážení a naplňování ucelené představy. Případně její vědomé korekce.

26. Nezáleží na měřítku úkolu, ale na schopnosti obsáhnout **téma a místo**

Na výše uvedené potřeby – vztahy – funkce je množno se ptát v každém měřítku, od bytu až po sídlo, v každém člověkem tvořeném prostředí, od intenzivního a mnohvrstevnatého velkoměsta až po venkovské osídlení. Úkol není nástroji omezen, omezen je pouze schopnostmi architekta.

27. Funkce zde netvoří hierarchické lineární vztahy ale všesměrnou **kombinační mřížku**

Užití pojmů (a jejich významů) „bydlení – práce – rekreace“ je praktické v případě, kdy vytvářím relativně monofunkční „zóny“, v polyfunkčním území jsou víceméně nepoužitelné. Jinak řečeno, jejich vztah je lineární a význam diferencovaný. Dalším omezením v tomto přístupu je striktní použití jednostranného pohledu – pohledu jednotlivce a pasivního uživatele, dalo by se říci dokonce – jeho požadavku (na bydlení, na práci, na rekreaci). Naproti tomu užití pojmů (a jejich významů) „bezpečí – komunikace – reprezentace“ umožňuje (dokonce posiluje) jak různé úhly pohledů (např. na různé zájmy v území), tak posouzení různých sociálních skupin v různém čase.

28. Bezpečí jako srozumitelné, uchopitelné, mentálně **obsáhnutelné** (udržitelné) prostředí

Za relativně bezpečné jsme schopni považovat již území, které jsme schopni nějak identifikovat či „přečíst“, rozumět mu. Proto srozumitelnost a přiměřená svébytnost charakteru místa jsou dobrými předpoklady pro pocit bezpečnosti. To nebrání vytváření míst nejasně čitelných, mnohovýznamových či dokonce chaotických. Člověk se v určitých situacích například cítí bezpečně v místě, které umí identifikovat, ale není mu příjemné. Je to více otázka symbolů a kódu než jednoduché „rozumění“. Mimo jiné je nutné vždy posuzovat každé prostředí v kontextu celku (sídla, ale i krajiny). A bezpečí zdaleka není dané „zabezpečením“.

29. Komunikace jako vědomí společného, možnost propojení a bohatství vztahů

Tento pojem je chápán ve všech vrstvách významu – od „pouhého“ společného bytí a domlouvání se přes přenos informací až po dopravu všech typů. Jde o relativně nejvíce dynamickou funkci. O projevení mnohosti v lidském společenství. O vytvoření veřejného prostoru v nejobecnějším slova smyslu. Schopnost navrhnou přiměřené místo, přiměřenou dimenzi a přiměřenou četnost takových míst je jedním z nejdůležitějších nedostatků současné architektury.

30. Reprezentace jako sdílená hodnota, podstata, symbol, vize

Co reprezentuje společenství a jeho sídlo? Co je trvalým symbolem, sdílenou hodnotou a jedinečností? Pokud zůstaneme u výše uvedené triády „hmota – prostor - děje“, potom je zřejmé, že v architektuře sídla jde o to poznat svébytnost místa na tu posléze reagovat urbánní strukturou, ať již ve smyslu podpory či zesílení oné svébytnosti nebo kontrapunktu či vytvoření napětí. To vše navíc s významem přerůstajícím přechodně stále se měnící „horizontální“ hodnoty, s indikací věčného.

ZÁVĚR

Obec je společenstvím. Obec tvoří sídlo. Sídlem je jak město, tak vesnice i samota. Výše uvedené aforismy platí pro všechny tyto vrstvy.

Není člověk A příroda, je člověk V přírodě, respektive ve vesmíru (Universu). Každým činem je provázán s obecným, každý pohyb v obecném se v člověku odráží.

Jako hmotu označuji to, co standardně člověk smyslovou zkušeností jako hmotu chápe. Nicméně v obecné rovině je mému pojetí tématu blízké uchopování hmoty jako energie.

Urbanismus musí být schopen umožňovat a posilovat společenství. Jinak řečeno: musí vytvářet podmínky pro co nejhlubší zažívání a prožívání společného.

*Sídlo není systém. Sídlo není funkce. Sídlo nejsou data
Sídlo je shluk. Sídlo je věc, hmota, materiál. Sídlo je prostor ve
smyslu konstalace objektů*

ING.ARCH. JAN JEHLÍK (*1959)

autorizovaný architekt, člen Autorizační rady České komory architektů

Profesní životopis:

1980 - 1981	ČVUT Praha, Fakulta stavební
1981 - 1985	ČVUT Praha, Fakulta architektury
1985 - 1991	Stavoprojekt Ústí nad Labem
1991	Soukromá projekční kancelář
1991 - 1996	MMÚ Ústí n.L. - hlavní architekt, vedoucí stav. odboru
od 1996	Jan Jehlík Architektonická Kancelář
od 07.2007	Vedoucí ústavu urbanismu na Fakultě architektury ČVUT

Vybrané realizace:

. Bytový dům s vybaveností, Krupka (s Vladimírem Novákem)	1991
. Rodinná vila, Vonoklasy	2000
. Rodinný dům Hanzlíčkova, Ústí nad Labem	2000
. Rodinný dům, Velká Veleň, Děčín	2000
. Polyfunkční dům, Ústí nad Labem (s Pavlem Černohouzem)	2004
. Rodinný dům, Přerov n.L.	2004
. Rodinný dům - rekonstrukce, Ústí nad Labem - Brná	2007
. Ulice Sluneční, Pod Kanálem - rekonstrukce, Dobříň	2007
. Rodinný dům Budyně n.l.	2008
. Rodinný dům Skorotice, Ústí n.L.	2008
. Výrobní hala Materialise, Ústí n.L.	2008
. Palác Zdar, Ústí n.L. (s Ivanem Reimannem, Berlin)	2008

Urbanismus:

. Aktualizace územního plánu, Ústí n.L.	1993
. Regulační plán, Ústí n.L. - Nové Všebořice	2000
. Rodinné domy Jahodové pole, Ústí n.l. - Střekov	1997
. Integrovaná zóna Teplice – Ústí nad Labem	2003
. Bydlení pod Dlouhým vrchem, Žitenice u Litoměřic	2007

Vybrané texty:

. Cesta města Ústí n.L. k městskému managementu (Unicom)	1993
. Hodnoty slučitelné s trvale udržitelným rozvojem (KNI, SPUŽ)	1994.
. Role architekta v procesu územního plánování (Grant ČKA)	1997
. Živé a mrtvé domy (ročenka Česká architektura 2003-2004)	2005
. Voda v architektuře a urbanismu (konference Poděbrady)	2006
. Urbanismus Ústí n.L. - minulost a budoucnost průmyslových zón	2008
. Urbanismus a jeho výuka - habilitační práce	2008